

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 20 december 2018

Mål nr

T 2043-18

PARTER

Klagande

1. NL

Ombud: Advokat KS

2. CH

3. HL

Motpart

Sekretess EA

Ombud och målsägandebiträde: Advokat EMF

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2018-03-27 i mål B 1368-18

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut endast på så sätt att det skadestånd som NL ska betala till EA bestäms till 30 000 kr.

På beloppet följer ränta enligt vad som anges i tingsrättens dom.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

NLs yrkande om ersättning för rättegångskostnad i Högsta domstolen lämnas utan bifall.

EMF ska få ersättning av allmänna medel för biträdet åt EA i Högsta domstolen med 8 494 kr. Av beloppet avser 6 795 kr arbete och 1 699 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

NL har yrkat att Högsta domstolen ska bestämma skadeståndsbeloppet till 25 000 kr. Han har även yrkat ersättning för rättegångskostnad i Högsta domstolen.

CH och HL har yrkat att Högsta domstolen ska bestämma deras solidariska betalningsskyldighet till ett belopp om 8 960 kr.

Målsäganden EA har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. NL har dömts av hovrätten för två fall av sexuellt utnyttjande av barn enligt 6 kap. 4 § första stycket och 5 § brottsbalken. Brotten begicks under tiden den 22 augusti 2017–5 oktober 2017 och innebar bl.a. att NL förmådde EA att utföra oralsex åt honom och att han penetrerade henne vaginalt med sina fingrar. När brotten begicks var EA 13 år och NL 16 år.

2. Hovrätten, som inte har funnit anledning att från skadeståndssynpunkt behandla de båda brotten gemensamt, har förpliktat NL att betala skadestånd till EA med 50 000 kr för kränkning, varav 25 000 kr är hänförligt till vart och ett av brotten, och ränta från den 5 oktober 2017. Hovrätten har vidare förpliktat NLs föräldrar och vårdnadshavare, CH och HL, att solidariskt med varandra och NL stå för NLs skadeståndsskyldighet mot EA till ett belopp om 17 920 kr.

Prejudikatfrågan

3. Huvudfrågan i målet är hur ersättning för kränkning ska bestämmas när en skadevällare har utsatt samma skadelidande för flera brottsliga handlingar.

Allmänt om kränkingsersättning och dess bestämmande

4. Den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära ska, enligt 2 kap. 3 § skadeståndslagen, ersätta den skada som kränkningen innebär. Skadestånd med anledning av en kränkning bestäms enligt 5 kap. 6 § första stycket skadeståndslagen efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art och varaktighet, varvid vissa angivna omständigheter särskilt ska beaktas.

5. Bestämmelsen i 5 kap. 6 § skadeståndslagen tillämpas av såväl domstolar vid bestämning av skadestånd som Brottsoffermyndigheten vid bestämning av brottsskadeersättning, se 5 § andra stycket brottsskadelagen (2014:322).

6. Kränkingsersättning skiljer sig från annat skadestånd genom att det inte handlar om en konkret skada som kan frigöras från en värdering av den brottsliga gärningen (se ”De hänskjutna ersättningsfrågorna” NJA 2017 s. 938 p. 9). Ersättningen syftar till att gottgöra sådant som inte kan värderas i pengar; det finns i dessa fall inte några iakttagbara skador som objektivt kan mätas eller värderas.

7. Det som ska ersättas är den kränkning, dvs. den momentana upplevelse som den angripne typiskt sett har drabbats av på grund av den kränkande handlingen, inte efterföljande lidande eller andra upplevelser eller verkningar av det brottsliga angreppet. Ersättningen avser att kompensera känslor som handlingen har framkallat, såsom rädsla, förnedring, skam och liknande som inte tar sig sådana medicinska uttryck att det föreligger en personskada. Ersättningen ska bidra till att den drabbade får upprättelse för den kränkande handlingen och därmed återställa hans eller hennes självrespekt och självkänsla. (Jfr ”De hänskjutna ersättningsfrågorna” p. 5.)

8. Utgångspunkten är att bedömningen av vilken ersättning som ska utgå ska göras objektivt. Kränkningserättningen ska enligt förarbetena bestämmas efter en skönsmässig bedömning baserad på förhärskande etiska och sociala värderingar. (Jfr prop. 2000/01:68 s. 51 och 56.) I praktiken bestäms ersättningsnivåerna ofta med ledning av de schabloner för brottskadeersättning som tillämpas av Brottsoffermyndigheten efter beslut av Nämnden för brottskadeersättning.

Ersättning ska bestämmas utifrån den kränkning som den skadelidande har drabbats av genom den samlade brottsligheten

9. Av 5 kap. 6 § första stycket skadeståndslagen framgår att ersättningen för kränkning ska bestämmas efter vad som är skäligt med hänsyn till bl.a. handlingens varaktighet. Härmed åsyftas enligt förarbetena att övergrepp som upprepas eller sker under en längre tidsrymd typiskt sett anses innebära svårare kränkningar av den personliga integriteten än om motsvarande övergrepp sker vid endast ett tillfälle. Vid upprepade övergrepp som sträcker sig över lång tidsrymd ska sålunda ersättningen bli högre än vid enstaka övergrepp. (Se a. prop. s. 52 och 74, jfr SOU 1992:84 s. 276.)

10. Mot bl.a. denna bakgrund har i Högsta domstolens rättstillämpning kränkningserättning bestämts efter en sammanvägd bedömning av samtliga

ersättningsgrundande brott (jfr t.ex. NJA 1991 s. 83, NJA 1992 s. 446, NJA 1993 s. 68, NJA 1996 s. 687, NJA 2007 s. 540, NJA 2015 s. 1008 och Högsta domstolens dom den 20 september 2018 i mål T 4435-16), och inte genom att ersättning bestäms avseende varje brott för sig (jfr Sandra Friberg, Kränkningersättning, 2010, s. 853 f. och 873). På motsvarande sätt bestämmer Brottsoffermyndigheten brottsskadeersättning för kränkning avseende flera angrepp (se Anders Dereborg och Ann-Christine Lindeblad, Brottsskadelagen: En kommentar, 2018, s. 76 f.).

11. När en domstol ska bestämma kränkningersättning för upprepade brottsliga handlingar som har samband med varandra är det således den samlade kränkning som den skadelidande typiskt sett drabbas av genom angreppen som är avgörande. Högsta domstolens rättspraxis ger vid handen att det vid ersättningsbestämmande ofta har vägts in om gärningsmannens brottslighet t.ex. är av likartat slag eller sker i ett sammanhang; detta har då varit ett skäl för att inte bestämma ersättningen genom en addition av de schabloniserade beloppen avseende vart och ett av brotten. Det har alltså varit fråga om att göra en helhetsbedömning av den samlade kränkning som den aktuella brottsligheten kan anses ha medfört.

Bedömningen i detta fall

12. NL utsatte under en kort tidsperiod EA för två likartade brottsliga handlingar. Även om de i huvudsak skedde med EA:s samtycke var det fråga om sexuellt utnyttjande av barn. Med utgångspunkt i domstolarnas bedömning att en gärning av detta slag motiverar en kränkningersättning i storleksordningen 25 000 kr bedömer Högsta domstolen att ersättningen i detta fall – vid en sammanvägd bedömning – bör uppgå till 30 000 kr.

13. När det gäller CHs och HLs skadeståndsansvar gör Högsta domstolen ingen annan bedömning än den hovrätten har gjort.

Rättegångskostnad

14. Eftersom EA tillerkänns skadestånd för kränkning ska hon inte förpliktas att ersätta NL för hans rättegångskostnad i Högsta domstolen (se 6 kap. 6 § första stycket skadeståndslagen). Hans yrkande härom ska därför lämnas utan bifall.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Anders Eka, Kerstin Calissendorff, Svante O. Johansson (referent), Sten Andersson och Eric M. Runesson
Föredragande justitiesekreterare: Christina Berg